

kwaliteiten', schreef toen van der Plas aan de hoogstgeplaatste *Nica*-officier op Morotai,

'maar is een fanaticus en een dromer. In dagelijks contact met de *C[ommunist] P[arty]* in Australië vind ik hem bepaald gevaarlijk, juist omdat het een eerlijke dromer is. In een omgeving, waar hij in de leidende groep wordt opgenomen (hetgeen hij als persoon ten volle verdient), is hij een aanwinst.'

Sardjono's taak was, teksten voor luchtpamfletten te schrijven die door op Morotai gebaseerde vliegtuigen zouden worden uitgeworpen. 'Hij kan', aldus van der Plas, 'in zijn vrije tijd echter zeer wel voor *Nica* werken.'<sup>1</sup>

Nu, Sardjono had na zijn vrijlating uit Cowra in Australië heel wel zelf geweten hoe hij zijn vrije tijd moest besteden.

Hij had vrijwel onmiddellijk contact opgenomen met het bestuur van de *Communist Party of Australia*. Opnieuw werd hem ingescherpt dat hij, conform de nieuwe richtlijnen die van de *Komintern*, de Communistische Internationale, waren uitgegaan, met de Nederlandse autoriteiten diende samen te werken, gezegd werd: ook in de oorlog tegen Japan, want na Japans nederlaag zou in heel Azië het koloniale juk worden afgeschud, ook dus in Nederlands-Indië. Dat zou het communisme een nieuwe kans geven – de Australische communisten juichten het derhalve toe dat er een nieuwe *Partai Komunis Indonesia* werd opgericht. Aangezien evenwel hun partij in heel Australië de communistische wereldbeweging representeerde, eisten zij (en die eis werd door Sardjono aanvaard) dat diens nieuwe *PKI* zichzelf zou aanduiden als: 'Sectie Buitenland van de *PKI*, werkzaam onder Indonesiërs in Australië'. Welnu, die nieuwe *PKI* opbouwend (wij zullen de met de Australische communisten afgesproken naam, die geen reële betekenis heeft gehad, maar vergeten), kreeg Sardjono spoedig steun van andere Indonesiërs: onder druk van de Australische regering (die op haar beurt onder druk stond van een deel van de Australische publieke opinie) werden namelijk bijna alle Digoelisten begin december '43 vrijgelaten<sup>2</sup> (in Cowra en Liverpool werden drie-en-twintig, die elke vorm van steun aan de Geallieerde oorlogvoering

<sup>1</sup> Brief, 13 febr. 1945, van van der Plas aan het hoofd-*Nica* op Morotai (ARA, Coll.-van der Plas, B 2). <sup>2</sup> Ook de 'onverzoenlijken' in Mackay werden uit gevangenschap ontslagen: zij konden ter plaatse een eigen kolonie vormen – geïnterneerd bleven hier dertien Digoelisten uit *Tanah Tinggi*: personen die, aldus van der Plas eind '44 aan MacArthur, 'completely intractable' waren. (brief, 16 dec. 1944, van van der Plas aan MacArthur, a.v., Alg. Secr., Eerste Zending, XXIV, 22)